

Зборник радова посвећен Недељку Богдановићу
ГОДИШЊАК ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ,
Година XX, број 8, Филозофски факултет у Нишу, 2006, 524 стр.

Филозофски факултет у Нишу посветио је овај број *Годишњака* проф. др Недељку Богдановићу поводом одласка у пензију. Недељко Богдановић дипломирао је на Филолошком факултету у Београду 1968. године на Катедри за српски језик и књижевност. На истом факултету магистрирао је 1976. и докторирао 1985. године. Универзитетски рад започео је на Филозофском факултету у Приштини (1980–1988), а потом га наставио на Филозофском факултету у Нишу (1988–2004).

Његов научни и стручни допринос од великог је значаја првенствено у лингвистици, али се он не може занемарити ни у књижевности.

Пре свега дијалектолог, Недељко Богдановић у српску дијалектологију улази монографијом *Говори Бучума и Белог Појока*, објављеном у Српском дијалектолошком зборнику 1979. године. Овај рад уједно је и повратак проучавању говора источне и јужне Србије више од пола века након Белићевих истраживања. Није ништа мање значајна ни друга његова монографија *Говори алексиначког Поморавља*, такође објављена у Српском дијалектолошком зборнику 1987. године. Научни и стручни допринос проф. Богдановића запажен је и у изради лингвистичких атласа. Активан је учесник у изради *Српског дијалектолошког атласа*, за чије је потребе забележио грађу у осамнаест пунктова. Учествовао је у раду *Ојшћикарџајског* и *Ојшћесловенског дијалектолошког атласа*. Повезано с дијалектологијом, у сферу његових научних интересовања укључују се и друге лингвистичке области. Бројни су његови прилози из антропонимије, топонимије и лексике краја из којег потиче. Отпочео је и проучавање опцене лексике (*И ја шеби*, *Будалина играчка*, *Ојсцена лексика* и сл.).

Поред научних, објавио је више публицистичких и књижевних радова. Да је Н. Богдановић заљубљеник у „народно“, види се и из

његових записа усменог песништва. Драгоцене су његове збирке народних свадбених песама *Бела лоза*, *Свадбене ђесме сврљшишког краја*, *Бучумике* и др.

Бавио се приређивачким радом а написао је мноштво рецензија из области науке и књижевности, као и приказа објављених издања. Уређивао је часопис *Facta universitatis*; један је од уредника *Етно-културолошког зборника*, а члан је и редакције *Српског дијалектолошког зборника*.

Књига која је пред нама садржи тридесет и пет прилога. Тридесет три чланка дело су домаћих аутора, а два су рада приложили страни аутори. Један је писан на руском језику с резимеом на српском, а други је писан на српском језику с резимеом на енглеском. Резимеи радова домаћих аутора писани су углавном на руском, али има и оних писаних на енглеском језику. Поред многобројних и тематски разноликих радова, Зборник садржи и три приказа. На самом крају налази се текст који је заправо разговор са Недељком Богдановићем. Овом великом броју радова претходи садржај књиге, биографија, као и веома богата и разноврсна библиографија Недељка Богдановића, која сведочи о његовом делу.

Аутор првог прилога *Лексикологу у част*: *О једној лексичкој теми* је проф. Милка Ивић. У овом тексту проф. Ивић говори о значењу речи *љубавник* у српском језику у Вуково и у наше време. И једна конкретна реч довољна је да послужи као илустрација да промене у значењу речи настале током времена не смеју бити запостављене. Зато се лексикографи и лексиколози морају враћати савременом корпусу и „освежавати“ речнике. Проверени пут је уредно сабирање речи и правилно тумачење „њихових актуелних употреба“.

Остали радови грубо се могу сврстати у две групе. Прву, највећу групу, чине радови из области језика (стандардног и народног), а у другу групу (знатно мању) убрајају се радови из области књижевности.

Из области језика најбројнији су радови који са различитих аспеката осветљавају језичке појаве на корпусу народног језика. Међу њима највише је оних из дијалектологије. Прозодијским, фонетским, морфолошким, синтаксичким и лексичким питањима појединих говорних типова посветило је пажњу више аутора, пре свега истакнути дијалектолози.

Драго Ђупић у чланку *Крајки силазни акценат на крајњем отвореном слогу у говору Брајтоножића* говори о задржавању краткосилазног акцента на крајњем отвореном слогу у једном староцрногорском говору — Братоножићима. Гордана Драгин у раду *Варијантност неких акценатских ликова у говорима Сјуденице* указује на од-

ређене недоследности акценатских реализација косовско-ресавске акцентуације у говорима Студенице (подручја у којем иначе превладавају типичне косовско-ресавске дијалектаске одлике). Радивоје Младеновић у прилогу *Прозодијски системи у српским говорима на југозападу Косова и Метохије* указује на реструктурирање у прозодијским системима дијалекатски хетерогене групе српских јужнометохијских и северношарпланинских говора.

Податке у вези са јотовањем у говору Горњег Бирча износи Слободан Реметић у раду *Јотовање у говору Горњег Бирча*. Прилогом *Неке карактеристике говора села Сејаце* Марина Јуришић указује на најбитније прозодијске, фонетске и морфолошке одлике једног призренско-јужноморавског говора.

Софија Милорадовић у раду *Осврћ на удвајање предлога у једном косовско-ресавском говору* разматра двочлане предлошке секвенце на основу дијалектаске грађе из Параћинског Поморавља. На примерима српског, македонског и арумунског Андреј Собољев у чланку *Где га је Миле (Одна сербско-македонско-арумунска синтаксичка паралела)* анализира овај синтаксички модел у дијалектима трију језика које карактерише судеоништво у балканском језичком савезу. У раду *Један случај модалне ујошребе футура другог у говору Срба добојског краја* Срето Танасић говори о употреби футура другог, непознатој стандардном језику, мада није страна у говорима источнохерцеговачког дијалекта који су ушли у основицу стандардног језика.

Прилог Милосава Вукићевића *Лексика домаће радиности у Грузији* представља кратак термилошки речник. Највећи део сабраних речи у вези је са ткањем. Овде би требало поменути и рад Мирјане Илић *Неки могући типови дијалексема*, у којем су изложени могући критеријуми релевантни за избор лексема које би имале статус одреднице.

Језичка интерференција македонског и српског језика представљена је у чланку Јордане Марковић *Инвентар, џушеви и донети македонизама у српским народним говорима*. Ауторка је проблем мешања ова два генетски сродна језика приказала „једнострано“ наводећи читав низ македонизама присутних у српским народним говорима.

Сходно прилици, занимљив је и текст Љубисава Ђирића *Недељко Богдановић и Српски дијалектолошки зборник*, у којем је приказан методолошки поступак Недељка Богдановића, примењен у опису два источносрбијанска говора у XXV књизи Српског дијалектолошког зборника.

У Зборнику се нашло и неколико радова који се баве етимолошким истраживањима. Александар Лома у прилогу *О једном ис-*

јоочносрбијанско-зајаднобугарском дијалектизму разматра етимологију географских термина срп. дијал. *ивора*, буг. дијал. *ивер* и сл., и у вези с тим износи претпоставку о пореклу прасловенског префикса *јъ-. Дијалекатску лексiku с етимолошког становишта осветљавају и други познати етимолози. Прилогом *Падријине (јворбени архаизам из Бучума)* Марта Бјелетић творбено и семантички (самим тим и етимолошки) анализира именицу *јадријине* „комађе крпа у распадању“ са терена југоисточне Србије. Јасна Влајић-Поповић у раду *Српско-хрватско самјас „pastio sine pastoribus“ у шикоавском и ојшисловенском контексту*, полазећи од перфективног глагола из југоисточне Србије *усамјасил се* „постао необуздан“, разматра лексичко-семантичку породицу шире распрострањене именице *самјас* „самопаша, напасање стоке без пастира“. Ауторка износи њене нерегистроване потврде, коментарише творбу у оквиру српско-хрватског језика и на словенском плану, а потом наводи и генетски најближе паралеле у другим словенским језицима. Снежана Петровић у чланку *Срп. дијал. кавал 'каналіћ између оцака са расадом јоврћа' — јорекло и балканске јаралеле* анализира порекло ове дијалекатске речи и предлаже етимолошко решење: тур. дијал. *kaval* 'канал за воду'.

Поједини аутори посветили су пажњу и одређеним историјским темама. Тако је Радосав Ђуровић у раду *Прсловенска мејашонија и њене јоследице* у историјској перспективи представио српски акценатски систем. Надежда Јовић у прилогу *О балканизмама у хиландарском медицинском кодексу № 517 као одлици народног језика* говори о балканистичким иновацијама (конструкција *да + јрезеніј* уместо инфинитива, аналитизам у деклинацији и компарацији, удвајање личних заменица). Употребу народних речи и славенизама као синонима анализира Ирена Цветковић у приповеткама објављеним у алманаху *Уранија* (1837).

У Зборнику се налазе и два рада која су резултат ономастичких истраживања. Инвентар топонима зоонимског порекла с подручја Пивске планине доноси прилог Радојке Цицмил-Реметић *Тојоними зоонимског јорекла на Пивској јланини*. Обрађени материјал изложен је по целинама: 1) сисари (домаће и дивље животиње); 2) гмизавци и водоземци; 3) птице; 4) инсекти. Радмила Жугић у прилогу *Предлози у релационим микројонимима јабланичког краја (граматички и ономастички осврћ)* указује на основне функције (граматичку и ономастичку) структуралних елемената двочланих микротопонима сачињених од предлога и именице у општем падежу.

Теоријским питањима и проблемима стандардног језика посвећено је неколико радова. Предмет пажње прилога проф. Драгољуба

Петровића и Снежане Гудурић *О проблему слога у српском језику* јесте акустичко-артикулациона дефиниција слога и правила поделе речи на слоге. Ова правила се иначе, они сматрају, не морају подударати. Дају и неколико предлога за измене правописне норме која би уважавала морфемску структуру речи.

Јованка Радић у раду *Неутирум или средњи род — термин, значење и функције у језичком систему* говори о томе да је неадекватна употреба термина средњи род. Мисли да из тога проистичу и неки проблеми у настави српског језика. Ауторка износи и одређене неусаглашености у приступу појму средњи род, посебно у савременим граматицама.

У чланку *Неколике најомене о 'егзистенцијалном глаголу'* Радоје Симић разматра термине *којула* и *сиона* и закључује да су и један и други прихватљиви, с тим да се термин *којула* употребљава у везничком систему, а да се за егзистенцијални глагол усвоји *сиона*. Овде бисмо поменули и прилог Пол-Луј Томе *Један камелеонски глаголски облик (перфективни презент)*. У њему се говори о исказивању времена презентом. У ову групу радова спада и рад Јелене Јовановић *Прилог проучавању природе поређења (Улога лексичких интензификатора и модификатора у семантици исказа)*. Ауторка указује на две важне чињенице у вези с природом поређења: да упућивање на једнакост садржаја компаратума и компарадума није најважнија функција поређења и да емоционална боја поређења у великој мери зависи од лексичког састава, односно емоционалног набоја поредбене речи. Упоредним проучавањем српског и македонског језика на синтаксичком плану Жарко Бошњаковић у прилогу *Заједничке и диференцијалне особине дојуна глагола перцепције у српском и македонском преводу јеванђеља по Марку и Јовану* анализира номиналне и сентенцијалне допуне. Прве, при томе, имају функцију директног објекта, а друге се за главну реченицу вежу одређеним прилозима и везницима.

Љиљана Недељков својим прилогом *Ексликација културне димензије лексике у речнику* указује на значај типа културе за лексикографску дефиницију појмова из материјалне сфере. Ауторка пореди семантички садржај општепознатих лексема из дескриптивних речника са дијалекатском грађом из Војводине и том приликом износи разлике у семантичком садржају истих лексема у 'општим' речницима и у Војводини.

Милош Ковачевић у раду *О титовима и стилским особинама дисфемизама и еуфемизама* анализира употребу и међусобни однос дисфемизама (грубих, увредљивих и табуизираних речи) и еуфемиза-

ма (прагматички и емоционално неутралних израза) у публицистичком и књижевноуметничком стилу српског језика.

Са становишта и стандардног и народног језика Милан Драгичевић у раду *О неким њојединошћима везаним за ујојребу удвојених самогласника у српском језику* скреће пажњу на одређене појединости у вези с употребом удвојених самогласника.

У Зборнику налазимо два рада из књижевности и два рада из педагошке праксе, односно из наставе књижевности. Дубравка Поповић-Срдановић се представља радом *Умећи видећи: једно читање њесме Чарлса Олсона* Поводом првог гледања очима Хуана де ла Козе, а Мирољуб М. Стојановић прилогом *Анђички мошиви у њоезији Б. Конеског и М. Мајевског*. Прилог Славољуба Обрадовића *Рецејција њесме за децу и смисао игре* бави се пре свега естетичким аспектом. Снежана Божић у раду *Књижевни одломак као школска и као домаћа лектира* на примеру двају романа Добрице Ћосића (оба предвиђена за обраду у истом разреду као школска и домаћа лектира) разматра разлике у методичком приступу.

Место у Зборнику нашла су и три приказа Радосава Ђуровића: *Јордана Марковић „Говор Петровог Села“*, *Милош Ковачевић „Огледи о синтаксичкој негацији“*, *Слободан Марјановић „Творбени систем*. Први део: Префиксација“.

Зборник се завршава текстом Мирољуба Стојановића *Разговор с Недељком Богдановићем*.

Сарадници, ученици и пријатељи Недељка Богдановића и Катедре, на чијем је он био челу више година, својим прилозима дали су значајан допринос нашој струци и науци и тиме обогатили оно чему је проф. Богдановић посветио свој живот. Из перспективе слављеника и Уредништва Зборника гледано, ово су дарови који се не мере и не рангирају, јер су уздарје за оно што је проф. Недељко Богдановић дао науци о језику, књижевности и култури.